

veti. Cselekmény nem igen van a darabban. Életkép és helyzetképszerű. Az első felvonás végig exozició, a bonyodalom csak a második felvonásban kezdődik. A tulajdonképpeni esemény, a forradalom kívülről jön. A dráma, a részletek epikus jellegű ecsetelésével kissé széteső a három felvonásba való sűrítés ellenére is. Hogy mégis színpadilag hatásos művel állunk szemben, az elsősorban az alakok és a jellemek erőteljes színekkel történő ábrázolásának köszönhető, bár ezek könnyen csábíthatnak rendezőt és színészt túlzásokra. Bulicsovna, — ennek a nagyétvágyú, a cári Oroszország falusi hatalmasságára tipikusan jellemző — alakja igen szép, hálás szerep és színészi feladat.

Kálmán László

LUKÁCS GYÖRGY: A TÖRTÉNELMI REGÉNY. (Hungária.)

Lukács György könyve az irodalom-elméletnek olyan területét tárgyalja, amelynek megközelítése a régebbi irodalomtörténeti módszerek számára úgyszólván lehetetlen feladat volt. Sem a naiv pozitivizmus, sem a szellemtörténet nem ismerte ugyanis azt a nyilvánvaló tapasztalati tényt, hogy az irodalom félreérthetetlen pontossággal tükrözi vissza korának társadalmi helyzetét. Valamely korszak művészi megnyilvánulásai s közönsége között a természetes adottságokból folyó kölcsönhatás áll fenn, olyannyira, hogy bizonyos társadalmi előfeltételek az irodalmat eleve meghatározzák. Különösen érvényes ez az epikus műfajokra, méginkább a polgári irodalom talán legsajátosabb megnyilvánulására: a történelmi regényre, mely a XIX. század elejének historizmusából született meg. Első irodalmi kísérletezései a dráma területén jelentkeztek, a német Sturm und Drangban, annak az ellentmondásnak kövekezményeképpen, amely a német polgárság elmaradottsága s a francia forradalomtól kapott új eszmék között fennállt. Való adottságok híján a polgárság mítoszának megteremtése volt a német irodalom számára a feladat, amit az elmaradt Németország lázas sietőséggel igyekezett megvalósítani. A felvetett probléma kataklizma-szerű jelentkezése meghatározta azt a műfajt, amelynek keretében megoldható a történelmi dráma. Angliában, ahol a polgárság a XIX. század elején evolúciós fejlődésének tetőfokára ért, a mítoszalkotás ennek megfelelően objektív

formában: Walter Scott történelmi regényeiben történt meg.

A szerző módszerében is a könyv tartalmához igazodik, amennyiben a felvetett kérdést nem elvontan teoretizáló formában vizsgálja, hanem a konkrét anyagból: a világirodalom által kitermelt standard-regényekből kiindulva vonja le következtetéseit. Mint a bevezetésben maga is mondja, nem törekszik a történeti fejlődés teljes egészének bemutatására, az elméleti szempontok tökéletes kidolgozására, pusztán a főszempontok lerögzítésére s a történelmi fejlődés vonalának felvázolására szorítkozik. — A történeti érzék s ezon keresztül a történelmi regény kialakulását előidéző történelmi s társadalomgazdasági folyamatok kölcsönhatásának feltárása után Walter Scott, Puskin, Manzoni, Balzac, Stendhal, Tolsztoj művein keresztül elemzi ki az igaz történelmi regény lényegét, amely nem más, mint a történelmi szellem s a társadalom egészét ábrázoló irodalmi kölcsönhatásának terméke. Kimutatja, hogy a nagy regény feladata nem a kor megmagyarázása nagy képviselőiből, hanem a történelmi események léte alapjának ábrázolása, a cselekvő személyekkel való bonyolult korrelációjában. Nem a történelmi események elbeszélése a fontos, hanem az eseményeknek a társadalomra, vagyis az átlagemberek mindennapi életére gyakorolt hatásának bemutatása. A történelmi nagyságok, a hősök középpontba állítása pedig csak akkor jogosult, ha a hős személyes érzelmei, személyes célkitűzései egybeesnek az illető kor történelmi áramlatával s éppen ezáltal válnak nagyvá.

A történelmi regény s a történelmi dráma közti különbséggel foglalkozva megállapítja, hogy a regény az emberi társadalom egy-egy fejlődési fokának ábrázolása a maga egészében, vagyis egy tárgyi totalitás, míg a történelmi dráma egy válság által kiváltott összefüggés mozgási totalitását mutatja be.

Lukács György ezeknek a döntő jelentőségű alapelveknek lefektetésével egészen új területeket nyitott meg az irodalomtörténet számára. Könyve normatív értékű: irányvonal és értékmérő a jövő irodalmi kutatás számára, melynek segítségével az eddigi műfajelméletek sötétben való tapogatózása s elvont teoretizálása helyett konkrét és reális lehetőségek nyílnak meg. Éppen ezért a magyar filológia örömmel üdvözi ezt a könyvet, abban a reményben, hogy a

szerző által megadott irányelvek segítségével sok, eddig tisztázatlan problémára fog világot deríthetni.

HALASZ ELŐD

KERÉKGYÁRTÓ JÁNOS: KOSSUTH LAJOS. (Athenaeum.)

Győzelmes-gyászos függetlenségi harcunk centenáriumának küszöbén a magyarság régi és drága tartozását dícséretes bőkezűséggel rótta le az Athenaeum, amikor Kerékgyártó János szívesen árnyaló és érzékletesen világító tollával megíratta Kossuth Lajos minden regénynél gazdagabb és fordulatosabb pályafutását. Kerékgyártó műve nemcsak terjedelemben, hanem a teljességre való törekvésben és tárgyilagos értékelésben is jelentékeny haladás Kossuth-irodalmunkban.

A nagyszabású könyv nem egy helyen a drámai lendület művészi magasztára emelkedik.

Borzongatóan éles az a portré, amelyet talányos és tragikus vonásokkal fest a gyanakvással kísért, majd mennydörgő váddal sújtott Görgeyről. A lelkesedés sodra bennünket is ellenállhatatlanul elkap, amikor az angliai és amerikai diadalút méltán büszke leírásában Kossuth varázserejű szónoklatai Shakespeare klasszikus nyelvén csiszolódott angolsággal csendülnek fel. Érdeklődésünket szinte izgalomná fokozza az a diplomáciai párbaj, amelyet a nagy Napoleon 1809-es kiáltványát hibátlanul idéző Kossuth fölényes magabiztossággal vív a köntörfalazó és hátsó kijáratok felé tapogatózó III. Napoléonnal. A finomság fátyolát szövi a szerző a 82 éves agastyán szívének csodálatos kivirágzása fölött, amely az erdélyi Zeyk Sarolta 17 éves fiatalságát apai, sőt nagyapai (sokak által talán mégis félremagyarázott) gyöngédséggel símogatva, csupán egy halhatatlan férfi örökgyalléros hódolata a halandó báj és szépség előtt.

Ezek mellett az ötletszerűen kiragadott mozzanatok mellett még mennyi tündöklő és döbbenetes részlet bilincseli le a mohó olvasó szárnyaló képzeletét!

Kegyetlen fátum keserves árát fizettük azért, hogy Kossuth bátor és jövőbelátó példaadását csak a magyarság egy kis töredéke tette magáévá és nem egész közvéleményünk szállt osztatlanul síkra mellette, de a nagyszerű fölemelkedés lehetősége is árát Kossuth politikai örökségének tanításából: a dunavölgyi népek megbékülésének már meg-

valósuló reménye és a szörnyűséges kárvallások után kölcsönös egymásrautaltsággal elősegíteni kész megszületése.

A kossuthi gondolatok és tervek élő gondolatok és reális tervek, amelyek korunkban, az általános demokratizálódás korában valósulhatnak csak meg maradéktalanul teljes és megértően igaz tartalommal.

Kerékgyártó Jánosnak itt-ott a regényes életrajzírás módszereivel kacérkodó, de a magyarság véérébe ivódott Kossuth-kultuszt szerencsés átszellemléssel szolgáló biografiája után még mindig a komoly történetírás valamelyik kimagasló tehetségére vár a hálás és megtisztelő feladat, hogy Kossuth sorsfordító nagyságához kongeniálisan felérő munkával ajándékozza meg legragyogóbb és legnépszerűbb fiáért ragjogó nemzetét.

MÁRKY IMRE

ANDRÁSSY KURTA JÁNOS: KORSZERŰ MŰVÉSZET ÉS NÉPISÉG. (A Magyar Népi Művelődési Intézet kis-tanulmányai 10. sz.)

A népműveltség híveinek van egy mágikus szava: a „fölemelés.” Hogy mit jelent ez, kevesen tudják, a többiek örök példaként Bartókra és Kodályra mutatnak: amit ők csináltak zenében, azt kell csinálnunk a művelődés más területén is. Hogy hogyan, az máig is kérdés maradt, hisz ha tudnánk, máris meg lenne az öhajtott, népiből sarjasztott „magyar magaskultúra”. Nincs erre Bartókék példája mutatja azt is, hogy nem is lehet, recept: csak egy teremő egyéniség alkotó zsenije formálhatja úgy a népkultúra anyagát, hogy az korszerű magasműveltség legyen. Ugyancsak az ő példájuk mutatja, hogy a „fölemelésnek” is különféle útjai lehetnek: a motívumokhoz ragaszkodó, pentatón fordulatokat alkalmazó Kodály és a népzenei anyagot sokkal szabadabban használó, a nyugati klasszikus zene eredményeivel összeötvöző Bartók.

Bartókék óta más művelődés szektorokon is próbálgatják művészegyeniségek a népkultúrát magasművészetté aktivizálni. A képzőművészet problémáiról egy éve a *Válasz* hasábjain vitatkozott Bernáth Aurél és Kádár László, egyik részről egy népi művészet igényét is tagadva, másrésztől bizonyítva, hogy a népi realizmusnak nemcsak céljai, de eredményei is vannak a szobrászatban és a festészetben.